

Fairtrade, cacao en coöperaties

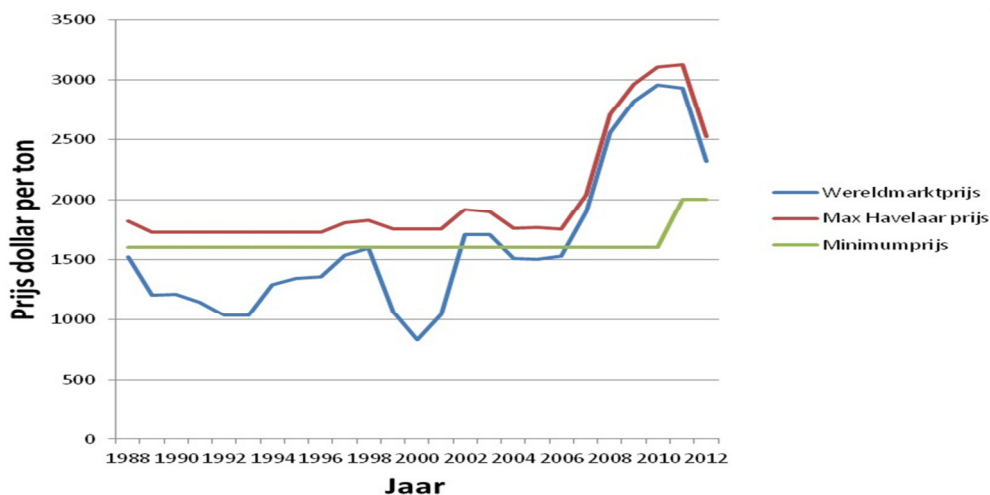
Fairtrade helpt boeren en arbeiders in ontwikkelingslanden een betere plek te verwerven in de handelsketen, zodat ze kunnen leven van hun werk en kunnen investeren in een duurzame toekomst. Een van de sectoren waar Fairtrade actief in is, is de cacaosector. Ruim 140.000 cacaoboeren, verenigd in coöperaties, zijn aangesloten bij Fairtrade. Met name uit Ivoorkust en Ghana komt Fairtrade gecertificeerde cacao.

Stichting Max Havelaar is zich bewust van de uitdagingen die er zijn in de cacaosector. Zoals de enorme positie-ongelijkheid van de armste families aan het begin van de keten, de moeite die grote coöperaties met tienduizenden leden hebben om ervoor te zorgen dat alle leden geïnformeerd en betrokken zijn en het waarborgen van ieders actieve deelname in bestuursstructuren. Grote opgaven inderdaad, waar samen met de coöperaties hard aan wordt gewerkt om verbeteringen te bewerkstelligen.

Hieronder een korte toelichting van de aanpak van Fairtrade in de cacaosector.

Het prijssysteem van Fairtrade

Als de wereldmarktprijs hoog genoeg is, krijgt een verkoper op de Fairtrade markt geen andere prijs dan elders - en ook geen lagere dus. Er is alleen een extra premie. De minimumprijs in Fairtrade is namelijk een vangnet. Het legt een bodem in de markt: voor minder valt niet duurzaam te produceren.¹ In de grafiek is de prijsontwikkeling op de cacaomarkt in de loop der tijd te volgen.

Te zien is dat de minimumprijs de cacaoboeren over meerdere perioden (1988-2002 en 2004-2006) een concreet financieel vangnet heeft geboden. Momenteel zien wij de marktprijs in rap tempo dalen in de richting van de minimumprijs.

De prijs is FOB (Free on Board), het exportniveau dus. Dat betekent dat daar nog allerlei kosten af moeten, binnen Fairtrade net als erbuiten, voordat de boer zijn uitbetalingsprijs kan krijgen. Die kosten betreffen exportzaken, zoals transport naar de haven, laden en lossen, exportdocumenten en havenopslag. Daarnaast zijn er de organisatiekosten, zoals het verzamelen van de boerencacao, opslag, kwaliteitscontrole en administratie. Afhankelijk van de situatie in het land en hoe efficiënt de coöperatie werkt, resteert na aftrek van kosten meestal zo'n 60-80% van de exportprijs.

¹ De hoogte is vastgesteld door een 'Standard Committee' binnen Fairtrade International met daarin een evenredig aantal boerenvertegenwoordigers. E.e.a. gebeurt op basis van kostenonderzoek en een brede consultatie over de ontwikkelde prijsvoorstellen.

De Fairtrade premie

Op de prijs komt altijd een vaste premie, in cacao 200 USD per ton. De Fairtrade premie is bedoeld voor investeringen, naar prioriteit van de boeren zelf. De boeren of hun afgevaardigden besluiten in de Algemene Vergadering over een ontwikkelingsplan voor de besteding. Dat kunnen sociale projecten zijn, maar ook bijvoorbeeld landbouwtrainingen, investeringen in infrastructuur, marktontwikkeling of administratieve verbeteringen. Op de besteding van de premie wordt gecontroleerd door de certificeringsorganisatie FLO-CERT.

Fairtrade richt zich op kleine boeren

In Fairtrade wordt voortdurend gezocht naar manieren om, zonder af te doen aan basale duurzaamheidseisen, het systeem nóg toegankelijker te maken voor kleine boeren. Fairtrade is bij uitstek voor hen, en samen met hen, opgezet. In meerdere producten, zoals koffie, cacao, katoen en rijst, is de certificatie uitsluitend beschikbaar voor organisaties van kleine boeren.

De werking van de coöperatie

Fairtrade beschouwt organisatievorming als de beste weg voor boeren om hun positie in de keten te versterken. Geen nieuws onder de zon, dit is een gedeeld inzicht in de agrarische (ontwikkelings-) wereld. De Verenigde Naties hebben niet voor niets 2012 uitgeroepen tot het jaar van de coöperatie. Organisatie brengt schaal, drukt kosten, biedt een structuur voor teeltverbetering en gezamenlijke investeringen en kan de boer een onderhandelingspositie geven die anders buiten zijn bereik ligt.

De coöperaties in bijvoorbeeld Ivoorkust, met een Fairtrade certificatie, zijn opgezet om boeren te helpen de lokale handelaren (*pisteurs*), die zelf weer werken voor grotere handelaren (*traitons*), te omzeilen. De coöperaties willen een alternatief zijn voor de traditionele kanalen naar buitenlandse inkopers, waarin boeren stelselmatig worden benadeeld.

De moeilijke weg naar de markt

Boerenorganisatie zijn niet zomaar succesvol. Niet voor niets is Fairtrade een ontwikkelingsmodel. Veel coöperaties raken minder cacao kwijt dan ze zouden willen. Gebrekkige toegang tot krediet kan betekenen dat leden te lang op hun geld moeten wachten. De leden van de coöperatie kunnen beslissen om hun cacao elders te verkopen. En dat doen boeren ook als ze ontevreden zijn, dat is begrijpelijk. Voor de coöperatie op haar beurt kan het dan moeilijk worden te voldoen aan contracten die al waren afgesloten. Het opbouwen van marktvaardigheden, afnemersvertrouwen en ledenloyaliteit is essentieel, maar een proces van langere adem.

Fairtrade steunt dat proces. Dit gebeurt niet door het geven van afzetgaranties. De Fairtrade markt is nog steeds een stuk kleiner dan wat de gecertificeerde coöperaties samen aan cacao te bieden hebben. Wel door een ontwikkelingspremie te leveren die ook zeker in bedrijfsversterking van de coöperatie mag worden gestoken. En door te zorgen dat vragers en aanbieders elkaar goed weten te vinden. Niet zelden zetten inkopende bedrijven een stapje extra om doelen van de coöperatie te helpen verwezenlijken, op bijvoorbeeld het terrein van landbouw technische verbetering en micro-kredieten voor vrouwen.

Uit externe onderzoeken en evaluaties weten we dat er drie elementen zijn die de basis vormen voor succesvolle coöperaties. Ten eerste moet er voldoende vraag zijn zodat de coöperatie een substantieel deel van de totale productie tegen Fairtrade voorwaarden kan verkopen. Ten tweede zijn organisatiekracht en professionaliteit van belang. Tot slot speelt communicatie binnen de coöperatie een grote rol. Dit zijn trajecten van de lange adem, niet voor niets beschouwen we Fairtrade ook als een ontwikkelingsmodel. Internationaal wordt nauwkeurig gemonitord waar we staan.

Het belang van goede communicatie

Het kan voor coöperaties een grote uitdaging zijn alle leden goed te informeren over Fairtrade. Dat geldt zeker in West-Afrika waar ook andere certificeerders prominent aanwezig zijn in de cacao, met andere regels. Evenmin is het gemakkelijk om de achterban effectief in besluitvormingsprocessen te betrekken, op alle niveaus van de coöperatie. De grootte van de organisatie speelt uiteraard een rol. Dan is er het gegeven van gebrekkige opleiding en vaak analfabetisme, terwijl de communicatiemiddelen niet zijn wat wij in Europa kennen. In Ivoorkust is Fairtrade in 2013 gestart, via zijn lokale supportnetwerk, met trainingen binnen de coöperaties om de participatie van de leden te versterken.

Impact

Fairtrade maakt een enorme groei door. De internationale omzet steeg van 830 miljoen euro in 2004 naar 4.8 miljard in 2012. Dat stond in 2012 gelijk aan 80 miljoen premie (los dus nog van verschillen tussen markt- en minimumprijs.) Fairtrade International legt op basis van de auditrapporten van FLO-CERT elk jaar verantwoording af over de behaalde resultaten.² Met grote regelmaat vindt ook extern onderzoek naar Fairtrade plaats, vanuit wetenschappelijke instituten. De vele impactstudies leveren een consistent beeld op van overwegend positieve effecten op lokale inkomsten en ontwikkeling.³

Opmerkelijk zijn de uitkomsten van een studie van KPMG naar het nut van certificatie in de cacaosector.⁴ Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van ICCO, de International Cocoa Organisation. Het moest de vraag beantwoorden of de netto-baten uit duurzaamheidscertificeringen opwegen tegen de vereiste investeringen. Op basis van zowel kwalitatief als kwantitatief onderzoek komt KPMG tot een positief oordeel. Bovendien blijken de geprojecteerde baten bij Fairtrade certificatie het hoogst (zie pag. 58 – 62). De samenvatting van dit onderzoek is te downloaden op de website van Stichting Max Havelaar.

(Stichting Max Havelaar, november 2013)

---

² See: http://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/resources/2012-Monitoring_report_web.pdf

³ See: http://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/about_us/2010_03_NRI_Full_Literature_Review.pdf

⁴ See: http://www.icco.org/about-us/international-cocoa-agreements/cat_view/30-related-documents/37-fair-trade-organic-cocoa.html